

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 30 жылдығына арналған «Сейфуллин оқулары – 17: «Қазіргі аграрлық ғылым: цифрлық трансформация» атты халықаралық ғылыми – тәжірибелік конференцияға материалдар = Материалы международной научно – теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 17: «Современная аграрная наука: цифровая трансформация», посвященной 30 – летию Независимости Республики Казахстан.- 2021.- Т.1, Ч.1 - С.199-200

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИМПОРТТАЛАТЫН ЭКЗОТИКАЛЫҚ ЖЕМІСТЕРДІ ВЕТЕРИНАРЛЫҚ-САНИТАРЛЫҚ САРАПТАУ МӘНІ

Тұрсын Ә.

Жемістер – бұл барлық дәрумендер мен минералдардың үлкен қоймасы. Жеміс себеті дәріханаларда сатылатын көп дәрумендердің кез-келген кешеніне қарағанда арзан әрі пайдалы болады. Әр жеміс ағашының жемістерінде темір, калий, магний, А, В және С, РР дәрумендерге бай. Олар сұлулық пен денсаулықтың ең жақсы көмекшілері болып табылады [1].

Жемістер адам рационында маңызды орын алады. Жемістер – алмастырылмайтын азық-түлік. Ағзаның өмірлік тонусын, оның физикалық және ақыл-ой жұмысқа қабілеттілігін және әр түрлі ауруларға қарсы тұруына ықпал етіп отырып, адам өмірінде үлкен рөл атқаратын витаминдердің көзі ретінде жемістер ерекше құнды болып табылады. Жемістердегі пектинді заттар қант пен қышқыл болған кезде желе түзе алады. Пектинді заттарға (алма, қарақат, өрік) бай жеміс және жидек пюресі тәтті желімделген және кондитерлік өнімдерді дайындау үшін қолданылады. Жемістердің бояғыш заттары үлкен әр түрлілігімен ерекшеленеді. Оларға антоциан, каротин, ликопин, ксантофилл, хлорофилл жатады [2].

Қазақстан өзінің климаттық жағдайына байланысты өзін жаңа піскен жеміс пен көкөніс өнімдерімен қамтамасыз ете алмайды. Қазақстан аумағына әкелінетін негізгі жемістер бірінші кезекте – апельсиндер, мандариндер, алма, лимон және лайм, өрік, шабдалы және шірнелер болып табылады. Сонымен қатар экзотикалық жемістер – бұл банан, ананас, құрма, маракуйя, киви, айва, авокадо, манго және личи болып табылады.

Қазақстандағы жеміс-жидек нарығына әсер ететін маңызды факторлардың бірі-өндірістің маусымдылығы. Маусымдылықты ескере отырып, біздің елде жеміс нарығын құратын үш топ деп бөлсек болады:

1. Ұсыныс пен сұраныстың айқын маусымдық сипатымен. Бұл топ үшін ұсыныс 1 – ден 2 айға дейін шектелуі мүмкін. Бұл ең алдымен сүйекті жемістер: өрік, шие, қара өрік, шабдалы. Бұл топтың жемістері негізінен Қазақстанда және жақын шетелде өндіріледі.

2. Жазғы-күзгі кезеңде айқын маусымдық сипатқа және тұрақты ұсыныс пен сұранысқа ие. Бұл ең алдымен шемішкелі дақылдарының

жемістері: алма, алмұрт, айва. Өндіру көзі-отандық өндіріс және жақын шет елдер.

3. Жылдың уақытына қарамастан, салыстырмалы түрде тұрақты ұсыныс пен сұранысқа ие жемістер. Бұл топқа негізінен алыс шетелдерден экзотикалық жемістерді қоса алғанда, импортталатын жемістер жатады. Бұл топқа Қазақстан тұтынушылары үшін дәстүрлі жемістер кіреді: алма, шабдалы, алмұрт және субтропикалық: цитрус, киви, авокадо және тропикалық: банан, ананас, папайя, манго және т.б.

Қазақстан Орталық Азияның жеміс-көкөніс бизнесі үшін маңызды ел болып табылады. Ол арқылы Ресей нарығына Өзбекстаннан, Тәжікстаннан және өңірдің басқа да елдерінен едәуір ағындар өтеді. Кеден одағына кірген сәттен бастап көптеген өндірушілер Қазақстан арқылы Ресейге тауарлар экспортының неғұрлым қарапайым схемасын көрді. Осылайша, Польша Қазақстан Кеден одағына кіргеннен кейін тауарлар экспортының көлемін 3 есеге жуық ұлғайтты. Басқа Еуропа елдері де Қазақстан нарығын иелене отырып, жеткізу көлемін 25% - дан астамға ұлғайтты.

Қазіргі уақытта Қазақстанға азық-түлік тауарларының импорты халықтың азық-түлік өнімдеріне, оның ішінде жемістер мен жидектерге қажеттілігін қанағаттандырудың маңызды факторларының бірі болып қала береді. Қазақстан барлық шет елдермен сауда қатынастары белгілі бір ережелер мен ережелерге сәйкес құрылады. Олардың көпшілігі ДДСҰ ережелерімен және халықаралық сауда келісімдерінің талаптарымен реттеледі. Бірақ, импорт-экспорт жүйесінде тропикалық және субтропикалық өсімдік өнімдерін бақылау мәселелерін шешу әлі де қиын. Сондықтан ветеринарлық мамандарға базарлар мен жәрмеңкелерде олардың сапасын бақылау өте қиын. Сонымен қатар, ыстық климаты бар елдер әртүрлі патологиялардың, сондай-ақ өсімдік пен жемістер жәндіктеріне, жемістердің фитобезінін дамуы үшін ең қолайлы болып табылатыны белгілі. Жемістер мен жидектердің бүлінуіне жол бермеу үшін көптеген өндірушілер немесе сауда делдалдары оларды әртүрлі антисептикалық препараттардың ерітінділерімен өңдейді, бірақ ілеспе құжаттарда бұл туралы хабардар етпейді. Жемістердің жеуге жарайтын қабаты жемістербетінде бөгет болып, ішкі газ атмосферасын өзгерту, су шығынын азайту және жемістердің пісуін кідіртуі мүмкін екені дәлелденген. Сонымен қатар, жаңа піскен жемістердің қауіпсіздігі мен сапасын қолдау үшін жаңа табиғи лак-бояу материалдарын енгізуге күш салынууда [3]. Мұндай тропикалық және субтропикалық жемістер мен жидектер ұзақ уақыт бойы бүліну белгілерінсіз сақталуы мүмкін, бірақ олардың тұтынушылық көрсеткіштері төмен және адамдарға зиян тигізуі мүмкін. Сондықтан да, азық-түлік базарларында сату үшін келіп түсетін өсімдік өнімдері ветеринариялық-санитариялық сараптаманың мемлекеттік зертханасында міндетті бақылауға жатады және қазіргі таңда маңызды болып табылады. Айналымның барлық кезеңдерінде шикізат пен тамақ өнімдерін ветеринариялық-санитариялық сараптау, ветеринария органдарының құрылымы мен қызметіндегі айтарлықтай өзгерістерге қарамастан, әлі күнге дейін мемлекеттік қадағалаудың маңызды буыны

болып табылады, ол отандық және шетелдік азық-түлік өнімдерінің сапасы мен қауіпсіздігін бақылау саласындағы ветеринариялық-санитариялық мамандардың практикалық қызметіне қатысты. Сонымен қатар, өсімдік өнімдерінің ветеринарлық санитарлық сараптамасы ерекше назар аударуға тұрарлық, олардың ассортименті мен мерзімі халықаралық сауданың кеңеюіне байланысты тұтынушыларға жеткізу айтарлықтай өсті.

Соңғы жылдары тропикалық және субтропикалық климаты бар көптеген елдерден өсімдік өнімдері Қазақстан нарықтарына және басқа да сауда кәсіпорындарына келеді. Өсімдік азық-түлік тауарларының халықаралық саудасы экономикалық қана емес, сонымен қатар әртүрлі елдер арасындағы қатынастарды анықтайтын саяси құрамдас бөлікке айналууда. Адам үшін пайдалы дәрумендер мен микроэлементтер жемістерде көп. Сондықтан, ветеринариялық бақылаудың тиімділігін арттыру мақсатында ішкі сауда орталықтарында өсімдік шаруашылығының жеміс-жидектер мен көкөністерді, атап айтқанда, шет елдерден импортталатын экзотикалық жемістерге бірқатар зерттеулер жүргізу мен осы өнімді бақылау әдістерін жетілдіру қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Осенова Е.Х. Субтропические и тропические плоды: учебное пособие/ Е.Х. Осенова – М.: Экономика, 2014. – 22 б.
2. Ширяева, О.Ю. Содержание пектиновых веществ в растительных объектах/ О.Ю. Ширяева, И.В. Карнаухова // Биологические науки. – 2015. - №2. 23 б.
3. Hashim, N., Mohamed Amin Tawakkal, Maringgal, B., I.S., Muda Mohamed, M.T. Recent advance in edible coating and its effect on fresh/fresh-cutfruits quality. //Trends in Food Science and Technology/. – 2020. -96. - p. 253-267.